

Szenteleky Kornél Irodalmi Díj

A Szenteleky Kornél Irodalmi Díj és a Bazsalikom Műfordítói Díj bírálóbizottsága (Sava Babić, Harkai Vass Éva – elnök, Toldi Éva, Góli Kornélia és Szabó Szilvia) 2007. szeptember 27-i ülésén a 2007. évi Szenteleky Kornél Irodalmi Díjat egyhangúlag Ilia Mihály irodalomtörténésznek, a Szegedi Tudományegyetem nyugállományban levő tanárának ítélte oda az egyetemes magyar irodalmi életen belüli szakmai kapcsolatok alakításáért, több évtizedes ápolásáért, valamint a határon túli magyar irodalmak, közöttük a jugoszláviai magyar/vajdasági magyar irodalom szenvedélyes figyelemmel kíséréseért és értékeinek afirmálásáért.

A bírálóbizottság a 2007. évi Bazsalikom Műfordítói Díjat szintén egyhangúlag Vickó Árpád újvidéki műfordítónak ítélte oda a kortárs magyar irodalom, s ezen belül a kortárs vajdasági magyar irodalom jelentős alkotóinak, műveinek több évtizedes színvonalas, szinte programszerű tolmácsolásáért.

*

Ilia Mihállyal életemben először valamikor a hetvenes évek második felében találkoztam Újvidéken. Akkor még nem tudtam, hogy ez a helyszín, Újvidék mennyire szimbolikus, s hogy ezen a számomra első találkozáson is mily jellemző szerepében tűnt fel Ilia tanár úr: szegedi egyetemi hallgatóit hozta az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszékével közösen szervezett Tudományos Diákköri Konferenciára. Akkoriban arról is keveset tudtam, mi az, hogy Szeged–Újvidék-vonal, s hogy ennek a relációnak mily lényeges szereplője és alakítója Ilia Mihály. Az akkori Tudományos Diákköri Konferencia szegedi résztvevői azóta az ottani tudományegyetem tanárai lettek, mint ahogyan az újvidéki TDK-sok közül is jó néhányan a Magyar Tanszékre kerültek. S hogy azóta is ismerjük és számon tartjuk egymást, abban nem kis szerepe van Ilia Mihálynak.

Ennek a hetvenes évekbeli diákköri konferenciának a résztvevőjeként természetesen azt sem tudhattam, mennyire nem volt véletlen Ilia Mihály akkori személyes megjelenése Újvidéken: hogy ezzel a Szegedtől Újvidékig vezető úton folyamatos kapcsolatalakításának egyik újabb átlóját húzta meg.

Azután egy idő után a mi korosztályunk is megismerkedett az *Ilia-jelenség*gel. Azzal, hogy több átló is van, s hogy ezek a virtuális szellemi átlók mennyire fontosak. Elsősorban Ilia Mihály számára, mert egyetemes magyar irodalomszemléletének szellemi koordinátáit jelölik, s számunkra is, mert e szellemi koordinátákon belül egyszemélyes intézményként számon tart bennünket. Egyáltalán: hogy van, aki számon tart bennünket, több évtizeden át – nemritkán épp az intézményes számontartás helyett vagy ellenében.

Van olyan, hogy *Ilia-mítosz*. Nem én találtam ki ezt a fogalmat, többen is említik kortársai, pályatársai közül, s nemcsak amiatt, mert Ilia Mihály saját, személyes mítoszáat úgy alakította ki, hogy a vajdasági, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és a nyugati magyar irodalom s e térségek nemzeti irodalmainak alkotóit is e mítosz lényeges szereplőivé tette, hanem amiatt is, mert e mítosznak megvan a maga nem mindennapi műfaja is: a távolságokon-határokon átívelő, több évtizeden át szenvedélyesen folytatott *levelezés*. Azt is mondhatnám, hogy a tanulmányok és a filológiai munka mellett e levelezés is Ilia Mihály irodalomtörténeti-kapcsolattörténeti műfajává vált.

Azok, akik e térben és időben nagy kiterjedésű levelezésről nálam többen tudnak, bélyegtömkelegről és zsákok nem csekély számáról beszélnek, s arról, hogy e megszámlálhatatlanul sok irányba tartó és megszámlálhatatlanul sok személyhez íródott levelek meg a nyomukban íródott válaszlevelek egy megírandó irodalom- és művelődéstörténet kivételesen gazdag adattárát rejtik.

Levelekről beszélek, ma is íródo, kézbe fogható relikviákról, holott jóval többről van szó: szakmai, irodalmi, emberi, baráti kapcsolatok kiterjedt hálózatáról, amelynek szálait Ilia Mihály tartja kézben, irányítja és egyengeti. Ez a több évtizeden át folytatott levelezés, kapcsolatalakítás, az említett kulturális térségek közötti irodalmi közvetítés, kultúrmisszió azt bizonyítja: jó kezekben vannak ennek a virtuális hálónak a szálai.

A mítoszok, tudvalevőleg, időtlenek. Az Ilia Mihály személye körül megképződött mítosz azonban nem időtlen: saját és irodalmunk jelenét írja, miközben tekintélyes múltat tudhat maga mögött. Az Ilia-mítosz jellemzője inkább az, hogy – főhőse kortalan. Ha azoknak a bizonyos zsákoknak a tartalma egyszer összeadódik, izgalmas leltár lesz összeállítható az arra vonatkozó adatokból, hány korosztály irodalmi útját egyengette, tüntette ki folyamatos figyelmével Ilia Mihály határon belül és kívül, mekkora földrajzi terület, kulturális térség hány korosztályára terjesztette ki virtuális katedróját és barátságát.

Mindezen belül talán a leglényegesebb, hogy e kapcsolatalakítás alapja a földrajzi határokon átívelő, azokat légiesítő, egyetemes magyar szellemi élet irodalmi értékeinek felismerése, folyamatos és valóban szenvedélyes figyelemmel kísérése, számon tartása, affirmálása. Nem kevésbé pedig: nemze-

dékek bekapcsolása ebbe a megszállottságba. Ezek a vonások teszik sajátossá és összetéveszthetetlenül felismerhetővé az irodalomtörténész, filológus és szerkesztő Ilia Mihály szellemi portréját.

Sok mindenről szót kéne még ejteni. Pl. arról, hogy voltak évtizedek, nem is olyan rég, amikor a határok ilyesfajta légiesítése meglehetősen veszélyes, sőt államellenes tettek minősült, akadályokba, merev országhatárok és ideológiák rácsaiba ütközött. Nem véletlenül alakult ki Ilia Mihály említett tevékenységének sajátos módja, formája – szállítóeszköze: a *futárposta*, amikor pályatársak és tanítványok vittek és hoztak bekeményített országhatárokon át leveleket, könyvküldeményeket, üzeneteket, miközben maguk is tiltott szellemi értékek közelébe juthattak. Ennek a folyamatos információáramlásnak és folytonos figyelmen alapuló kommunikációnak intézményes formája nyilvánult meg Ilia Mihály szerkesztői-főszerkesztői gyakorlatában is, a Tiszatáj Középkelet-Európa és Délkelet-Európa irányába nyitó rovatain belül, mivelhogy a folyóirat főszerkesztőjét az is intenzíven foglalkoztatta, milyen szellemi közegben, milyen másságok közepette íródnak a határon túli magyar irodalmak.

... Közben pedig íródott, alakult, teljesedett Ilia Mihály filológiai-irodalomtörténeti munkásságának főműve, a munkatársakkal – többek közt Péter Lászlóval és Grezsa Ferencsel – sajtó alá rendezett Juhász Gyula-összes...

A levélírás magánügy. Ilia Mihály irodalmi levelezése mégsem az, hanem az egyetemes magyar irodalom közügye. Nem véletlenül merül fel személye kapcsán a közismerten kiterjedt levelezést folytató Kazinczy neve, s nevezik őt, Ilia Mihályt a 20. század Kazinczyjának. Mi pedig itt, Szivácon mindehhez azt is hozzátehetjük, hogy Ilia Mihályt ennek az emléknaphoz a névadója, irodalmunk nagyapja (ahogyan Juhász Erzsébet nevezte őt), a szintén lényeges és kiterjedt levelezést folytató, fáradhatatlan irodalomszervező Szenteleky Kornél is szívélyesen fogadta és szívesen látta volna vendégül, ha tehetné volna, most felújított emlékszobájának bőr kanapéján, patinás bútorai és tárgyai között.

Emiatt szinte szimbolikusnak tekinthető, hogy ma itt, Szenteleky Szivácán adhatjuk át Ilia Mihálynak a Szenteleky Kornél Irodalmi Díjat – miközben tudjuk, semmi sem fog változni: levelek jönnek és mennek majd továbbra is, legfeljebb a klasszikus vagy a futárpostát váltotta fel a drótposta, a világháló nem akad fenn országhatárok rácsain, a barátságok pedig – az irodalmiak is – életre szólóak.